

СУЧАСНИЙ СТАН І КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ПАРАМЕТРИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

© 2017 ГАЛЕНКО С. М., ОЧЕРЕТНИЙ Д. С.

УДК 339.92

Галенко С. М., Очеретний Д. С.

Сучасний стан і кількісно-якісні параметри розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва в Україні

Вітчизняне інноваційне підприємництво в Україні має тривалу історію становлення і розвитку та бере свій початок ще з часів перебування країни у складі єдиного народногосподарського комплексу СРСР. Хоча наша держава завжди володіла та нині володіє достатньо вагомим і перспективним потенціалом для розвитку інноваційного підприємництва, на сьогодні він використовується далеко не повною мірою. Водночас непослідовний і су-перечливий характер реформування економічної і політичної систем України у новітній період її незалежного існування спричинив «консервування» відсталого технологічного структури економіки, яка у глобальних координатах дотепер позиціонується як енергомістка, неконкурентоспроможна та нездатна забезпечити ефективну конвергенцію усіх елементів технологічних ланцюжків інноваційно-місткого виробництва. За прийнятими у міжнародній практиці показниками розвитку інноваційного підприємництва Україна найбільшою мірою поступається державам-лідерам науково-технічного прогресу за абсолютними та відносними витратами (державними та приватними) на ДіР (дослідження і розробки); якісними кондиціями вітчизняної дослідницької інфраструктури; доступністю венчурного капіталу; експортом високотехнологічних товарів і наукоємких послуг; масштабами міжнародного патентно-ліцензійного співробітництва; ступенем взаємозв'язків між компонентами національної інноваційної системи, рівнем їх інтеграції у глобальні та регіональні науково-дослідні й інноваційні мережі, участю держави у міжнародному технологічному трансфері. Це справляє колосальний негативний вплив на масштаби та динаміку розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва, спричинивши значну втрату конкурентних позицій нашої держави на світових ринках. Метою статті є дослідження сучасного стану вітчизняного інноваційного підприємництва та визначення перспектив його розвитку.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, міжнародна науково-виробнича кооперація, міждержавний технологічний трансфер.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 18.

Галенко Сергій Миколайович – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри європейської інтеграції, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

Очеретний Дмитро Сергійович – аспірант кафедри міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: kirima@ukr.net

УДК 339.92

UDC 339.92

Галенко С. Н., Очеретный Д. С. Современное состояние и количественно-качественные параметры развития отечественного инновационного предпринимательства в Украине

Отечественное инновационное предпринимательство в Украине имеет длительную историю становления и развития и берет свое начало еще со времен пребывания страны в составе единого народнохозяйственного комплекса СССР. Хотя наше государство всегда обладало и сейчас обладает достаточно весомым и перспективным потенциалом для развития инновационного предпринимательства, на сегодня он используется далеко не полностью. В то же время непоследовательный и противоречивый характер реформирования экономической и политической систем Украины в новейшей период независимого существования вызвал «консервирование» отсталой технологической структуры экономики, которая в глобальных координатах до сих пор позиционируется как энергоемкая, неконкурентоспособная и не способная обеспечить эффективную конвергенцию всех элементов технологических цепочек инновационно-ёмкого производства. По принятым в международной практике показателям развития инновационного предпринимательства Украина более всего уступает странам-лидерам научно-технического прогресса по абсолютным и относительным расходам (государственным и частным) на ИиР (исследования и разработки); качественным кондициям отечественной исследовательской инфраструктуры; доступности венчурного капитала; экспорту высокотехнологических товаров и наукоёмких услуг; масштабу международного патентно-лицензионного сотрудничества; степени взаимосвязей между компонентами национальной

Galenko S. M., Ocheretnyi D. S. The Current State and Quantitative and Qualitative Parameters of the Development of the Domestic Innovative Entrepreneurship in Ukraine

The domestic innovative entrepreneurship in Ukraine has a long history of formation and development and takes its origins from the days when the country was part of the unified national economic complex of the USSR. Although our state has always had a significant and promising potential for development of innovative entrepreneurship, at present it is not fully used. At the same time, the inconsistent and contradictory nature of reforming the economic and political systems of Ukraine in the newest period of its independent existence has caused the preserving of the backward technological structure of the economy, which on the global scale is still positioned as energy intensive, uncompetitive and incapable of ensuring an effective convergence of all elements of technological chains of innovation intensive production. According to internationally accepted indicators of development of innovative entrepreneurship, Ukraine is most inferior to the leading countries of scientific and technological progress in terms of absolute and relative costs (public and private) on R & D (research and development); quality conditions of the domestic research infrastructure; availability of venture capital; export of high-tech goods and science intensive services; scale of international patent-licensing cooperation; degree of interrelations between the components of the national innovation system, level of their integration into global and regional research and innovation networks, and participation of the state in the international technology transfer. This negatively affects the scale and dynamics of the development of domestic innovation

инновационной системы, уровню их интеграции в глобальные и региональные научно-исследовательские и инновационные сети, участию государства в международном технологическом трансфере. Это негативно влияет на масштабы и динамику развития отечественного инновационного предпринимательства, вызывая значительную потерю конкурентных позиций нашего государства на мировых рынках. Целью статьи являются исследование современного состояния отечественного инновационного предпринимательства и определение перспектив его развития.

Ключевые слова: инновационное предпринимательство, международная научно-производственная кооперация, межгосударственный технологический трансфер.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Библ.:** 18.

Галенко Сергей Николаевич – кандидат экономических наук, доцент, докторант кафедры европейской интеграции, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

Очеретный Дмитрий Сергеевич – аспирант кафедры международного учета и аудита, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: kirima@ukr.net

entrepreneurship causing a significant loss of competitive positions of our state in world markets. The aim of the article is to study the current state of domestic innovative entrepreneurship and determine the prospects for its development.

Keywords: innovative entrepreneurship, international scientific and industrial cooperation, international technology transfer.

Fig.: 2. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 18.

Galenko Serhii M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree of the Department of European Integration, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: moia.kneu@ukr.net

Ocheretnyi Dmytro S. – Postgraduate Student of the Department of International Accounting and Auditing, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: kirima@ukr.net

Вступ. Інноваційне підприємництво в Україні має тривалу історію становлення і розвитку та бере свій початок ще з часів її перебування у складі єдиного народногосподарського комплексу СРСР. Так, за даними ЮНЕСКО, частка нашої держави у світовому інженерно-науковому потенціалі у 1980-х роках становила майже 7 %. При тому, що на Україну припадало всього 2,7 % території і 18 % загальної кількості населення Союзу, вона посідала вагомим місце у міжреспубліканському поділі праці (на її частку припадало майже 40 % виробництва науково-технічної продукції й інноваційних технологій при охопленні близько 20 % сукупного ВВП СРСР) [1, с. 95] та значною мірою була інтегрована у систему міжнародної науково-виробничої кооперації міждержавного технологічного трансферу.

Однак, уже з початку 1990-х років в Україні сформувався усталений тренд стрімкого зниження наукоємності ВВП: якщо у 1990 р. загальні вартісні обсяги витрат на ДіР відносно валового внутрішнього продукту становили 3,1 %, то у 2002 р. – 1,3 %, у 2005 р. – 1,2 %, у 2010 р. – 0,8 %, а у 2015 р. – 0,7 % відповідно [2] (що значно нижче законодавчо встановленого рівня 1,7 %). Проте світовий досвід засвідчує, що економічна функція науки включається тільки за умов перевищення витрат на ДіР порогового значення у 0,9 % ВВП, тоді як фінансування науки на рівні 0,4–0,7 % ВВП створює передумови для виконання нею пізнавальної функції, а на рівні, меншому 0,4 % ВВП, – лише соціокультурної функції [3]. Як бачимо, навіть за відносними витратами на ДіР Україна значно поступається державам-лідерам: за даними ОЕСР у 2015 р. сукупні інноваційні витрати країн цієї групи становили 2,4 % ВВП (1244,6 млрд дол. США за ПКС, у тому числі у Франції – 60,9 млрд, Німеччині – 112,8 млрд, Японії – 170,1 млрд, Великобританії – 46,3 млрд, США – 502,9 млрд [4]).

Для фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств характерним є вкрай слабе використан-

ня кредитних інструментів її підтримки та стимулювання. З урахуванням довгострокового характеру реалізації інноваційних проектів і їх високої капіталомісткості кредитні ресурси, що надаються в Україні переважно на короткий термін і під високі відсотки, не дають змоги повною мірою використовувати цей важіль стимулювання інноваційного підприємництва. Так, у 2014 р. кошти державного бюджету на проведення інноваційних розробок отримали лише 9 вітчизняних підприємств, місцевих бюджетів – 12 (загальною вартістю 344,1 млн грн – 0,4 % загального обсягу фінансування); кошти вітчизняних інвесторів отримали 6 підприємств, іноземних – 11 (загальним обсягом 138,7 млн грн – 1,8 % відповідно); а кредитами скористалося 39 компаній (загальним обсягом 561,1 млн грн – 7,3 % відповідно) [5].

Натомість практично за весь аналізований період домінуючим джерелом фінансування наукової діяльності залишаються власні кошти підприємств: їх частка у загальних обсягах капіталовкладень стабільно перевищувала 70–80 %, а у 2015 р. досягла рекордного значення у 97,2 %. Такий стан речей не тільки віддзеркалює суттєве відставання показників фінансового забезпечення вітчизняної сфери науки від світових стандартів, але й підтверджує поглиблення науково-технічного відставання української економіки від провідних країн світу, суттєвий брак і вкрай ускладнені процедури диверсифікації джерел фінансування інноваційних процесів, несприятливість інвестиційного клімату в державі, а також вкрай низький внутрішній платоспроможний попит на науково-технічні й інноваційні розробки вітчизняних дослідників.

У цьому контексті принагідно зазначити і той факт, що на фінансування фундаментальних досліджень в останні роки спрямовується не більше 20 % його загального обсягу, з яких 95 % фінансується за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів. Натомість науково-технічні розробки поглинають нині до 50 % загального фінансування

(39,2 % якого забезпечується власними коштами, 30,3 % – іноземними ресурсами, 18,5 % – підприємницьким сектором); прикладні дослідження – 14,4 % загального фінансування (61,5 % якого забезпечується коштами державного та місцевого бюджетів і 22,8 % – підприємницьким сектором); а надання науково-технічних послуг – 14,4 % відповідно [6].

Недостатність джерел фінансування інноваційної діяльності вітчизняних економічних суб'єктів і низький рівень платоспроможного попиту на інноваційні розробки обумовлюють вкрай незначну кількість їх наукових розробок. Як свідчать дані, подані у табл. 1, на тлі збереження на відносно стабільному рівні питомої частки інноваційно

активних підприємств (10–15 % їх загальної кількості протягом 2000–2015 рр., що у 3,5–5 разів менше відповідного показника західноєвропейських держав і удвічі менше порівняно з країнами Центрально-Східної Європи [7, с. 85]) середньорічна кількість впроваджених ними нових технологічних процесів за вказаний період становила 1580 за максимального значення 2188 процесів у 2012 р. При цьому не більше третини загальної кількості нових технологічних процесів пов'язані з упровадженням маловідходних і ресурсощадних технологій, що не відповідає загальному світовому тренду екологізації національних економічних систем у парадигмі сталого розвитку.

Таблиця 1

Динаміка основних показників розвитку інноваційного підприємництва в Україні протягом 2000–2015 рр. [2]

Показник	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2015
Питома частка підприємств, що впроваджували інновації, %	14,8	14,6	10,0	10,0	10,8	11,5	13,6	12,1	15,2
Впроваджено нових технологічних процесів, у тому числі:	1403	1142	1727	1145	1647	2043	2188	1743	1217
маловідходні, ресурсощадні	430	430	645	424	680	479	554	447	458
Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань, у тому числі:	15323	22847	3978	2408	2446	2408	3403	3661	3136
нові види техніки	631	520	769	786	758	663	942	1314	966
Питома частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції, %	9,4	7,0	5,8	6,7	5,9	3,8	3,3	2,5	1,4

Що стосується впровадження у виробництво інноваційних видів продукції, то за вказаний період щорічна кількість їх найменувань зменшилась з 15,3 до 3,1 тис., що свідчить про наростання кризових явищ у національній інноваційній системі та низьку затребуваність вітчизняного бізнесу на науково-технічні й інноваційні розробки. Зокрема, у 2015 р. інноваційні види продукції у кількості 3136 найменувань впроваджували 600 вітчизняних підприємств, у тому числі 966 (30,8 % загальної кількості) найменувань становили нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо. У 2014 р. виключно нову для ринку продукцію загальною кількістю 540 найменувань впроваджували 137 компаній; 614 підприємницьких структур реалізовували інноваційні процеси (у тому числі 459 з них імплементавали нові чи суттєво вдосконалені методи обробки та виробництва продукції загальною кількістю 1743); 123 підприємства впроваджували нові чи вдосконалені методи логістики, доставки чи розповсюдження продукції; а 190 компаній – нову або вдосконалену діяльність із підтримки процесів матеріально-технічного обслуговування або операцій щодо закупівель, обліку або розрахунків. Крім того, 125 підприємств реалізовували організаційні інновації і 157 – маркетингові [5]. Як бачимо, подібна видова структура інноваційних процесів, впроваджуваних вітчизняними підприємницькими структурами, свідчить про значну переорієнтацію інноваційного підприємни-

цтва з виробничої на торговельну сферу, а отже, загальне зниження рівня сайентифікації національної виробничої бази. Саме цим обумовлюється той факт, що середній цикл модернізації продукції українських компаній становить близько 5 років; лише 5 % їх загального випуску становить дійсно вперше освоєна продукція, тоді як її вдосконалення досягає 95 % [8].

Важливим у контексті оцінки рівня розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва є показник питомої частки реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції. Як свідчать дані табл. 1, протягом 2000–2015 рр. він знизився з 9,4 % до 1,4 %, що є причиною низьких вартісних обсягів вітчизняного високотехнологічного експорту (1,1 млрд дол. США у 2009 р., 1,2 млрд – 2010 р., 3,8 млрд – у 2011 р., 4,2 млрд – у 2012 р., 3,8 млрд – у 2013 р.) та його незначної частки у загальних експортних поставках (3,2 %, 3,1 %, 5,7 %, 6,7 % та 6,1 % відповідно [9, с. 26]).

Водночас Україні дотепер вдалось зберегти достатньо розгалужену мережу організацій й установ, що виконують наукові дослідження і розробки. Достатньо сказати, що з 1991 р. до 2015 р. їх чисельність зменшилась незначно – з 1,3 тис. до 978 (табл. 2), що пояснюється, у першу чергу, значним рівнем їх роздробленості. При цьому 44,3 % загальної кількості вітчизняних наукових інституцій репрезентують нині державний сектор економіки, 40,3 % – підприємницький, а 15,4 % – сектор вищої освіти [10].

Таблиця 2

Динаміка чисельності наукових кадрів і науково-дослідних організацій в Україні у 2000–2015 рр. [2]

Рік	Кількість організацій, що виконують наукові дослідження й розробки	Кількість науковців, осіб	Кількість докторів наук в економіці, осіб	Кількість кандидатів наук в економіці, осіб
1991	1344	295010	8133	...
1993	1406	222127	9224	...
1995	1453	179799	9759	57610
1998	1518	134413	10446	59703
2000	1490	120773	10339	58741
2001	1479	113341	10603	60647
2002	1477	107447	11008	62673
2003	1487	104841	11259	64372
2004	1505	106603	11573	65839
2005	1510	105512	12014	68291
2006	1452	100245	12488	71893
2007	1404	96820	12845	74191
2008	1378	94138	13423	77763
2009	1340	92403	13866	81169
2010	1303	89564	14418	84000
2011	1255	84969	14895	84979
2012	1208	82032	15592	88057
2013	1143	77853	16450	90113
2014	999	69404	16090	86230
2015	978	63864	...	...

Зазначена тенденція зменшення кількості наукових інституцій не відображає якісних змін, що відбуваються в останні роки у сфері інноваційного підприємництва і мають відношення до зменшення частки науково-дослідних робіт у загальному ВВП. Як показують дані рис. 1, протягом 1996–2014 рр. на тлі нарощування вартості робіт у сфері ДіР з 1,1 до майже 11 млрд грн їх частка у ВВП знизилась з 1,36 % до 0,7 %, що свідчить про незадовільний стан і не-ефективне управління процесом комерціалізації вітчизняних інновацій.

Додатковим підтвердженням цього є і той факт, що у 2015 р. з 6776 розроблених в Україні ДіР у сфері фундаментальної науки реалізовано було тільки 3909 (57,7 % загальної кількості); з 495 інновацій у сфері ІКТ – 212 (42,8 %); з 460 розробок у сфері енергетики й енергоефективності – 226 (49,1 %); з 1517 інновацій у сфері екологічного менеджменту – 628 (41,1 %); з 1716 розробок у сфері наук про природу – 1512 (88,1 %); з 756 НДДКР у сфері нових матеріалів – 284 (37,6 % відповідно) [12]. В останні роки дедалі більшою мірою посилюється і тенденція наростання структурних зрушень у галузевому розподілі наукових інституцій, коли на тлі динамічного зростання наукових організацій соціогуманітарної й аграрної спеціалізації (відповідно 10 % і 12,5 % їх загальної кількості) стрімко зменшується кількість інституцій, що спеціалізуються у галузі технічних наук (хоча їх частка є найбільшою і становить нині близько 60 % [13, с. 226]).

Важливим ресурсним показником оцінки рівня розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва є його кадрова складова. Характеризуючи її, слід зазначити, що впродовж останніх десятиліть тут спостерігається яскраво виражене поглиблення кризових симптомів. Це виявляється насамперед у стрімкому зменшенні загальної кількості науковців і відтоку науково-технічних кадрів з реальної економіки. Як показують дані табл. 3.3, з 1991 р. до 2015 р. загальна кількість науковців у Україні зменшилась з 295 до 63,8 тис. осіб. І це на тлі вкрай нераціональної з погляду реального внеску в інноваційний розвиток інституційної структури їх розподілу: у той час як понад 80 % вітчизняних наукових кадрів репрезентують академічний і вузівський сектори (11 % – галузевий і 0,2 % – виробничий сектори), у державах-лідерах більше 80 % [14, с. 52] наукових кадрів працюють у сфері реального виробництва.

Якщо ж взяти до уваги такий показник, як частка виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення, то він становить на сьогодні 0,5 %, у тому числі дослідників – 0,33 %. Це співвимірно з найменш розвинутою країною ЄС – Румунією (0,51 % і 0,32 % відповідно) і значно нижче показників Болгарії (0,76 % і 0,55 %), Туреччини (0,77 % і 0,65 %) та Кіпру (0,82 % і 0,61 %), не говорячи вже про Фінляндію (3,21 % і 2,31 %), Данію (3,17 % і 2,15 %), Ісландію (2,94 % і 2,0 %), Швецію (2,85 % і 2,16 %), Австрію (2,85 % і 1,74 %) і Норвегію (2,62 % і 1,84 % відповідно) [6]. На

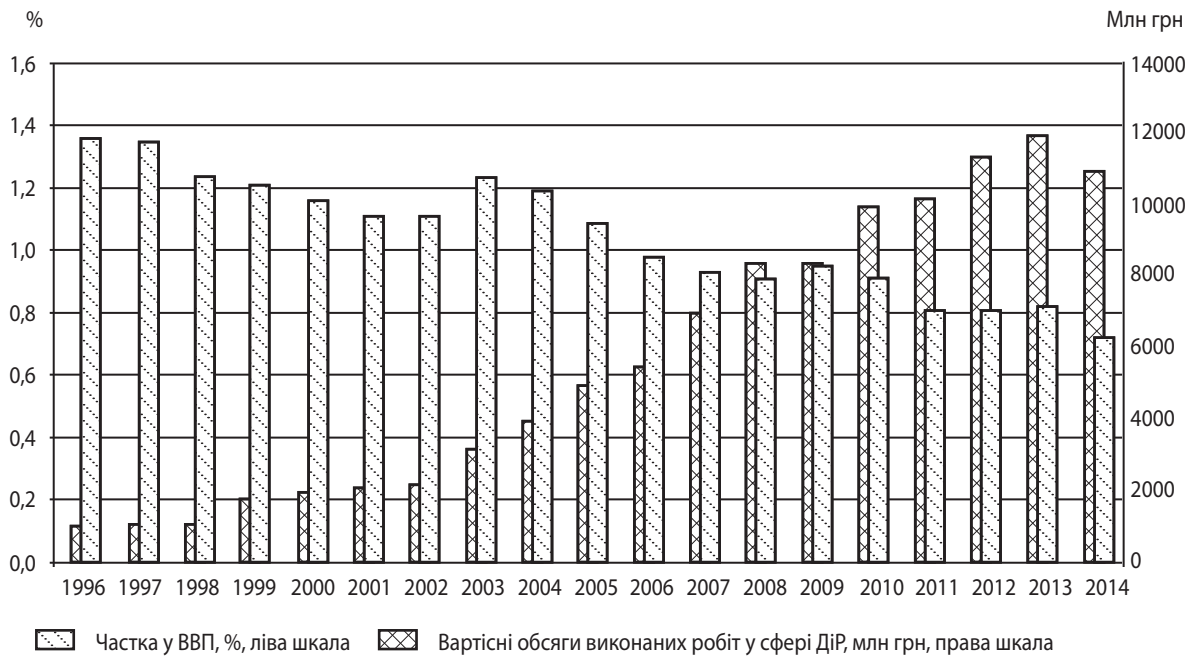

Рис. 1. Динаміка масштабів виконаних робіт у сфері ДіР в Україні протягом 1996–2014 рр. [11, с. 200]

ті збільшення протягом 1995–2014 рр. кількості докторів (з 9,8 до 16,1 тис. осіб) і кандидатів наук (з 57,6 до 86,2 тис. осіб) в економіці це показує наростання відриву науки від реальної економіки, коли процес підготовки кадрів найвищої кваліфікації не пов'язується з розширенням їх залучення у виробничі процеси.

Репрезентативним у контексті аналізу сучасних кількісно-якісних параметрів розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва є і такий показник, як кількість придбаних і переданих технологій в Україні та за її межами, оскільки він по суті є загальним мірилом рівня інтернаціоналізації вітчизняного інноваційного підприємництва. Як свідчать дані, подані на рис. 2, протягом 2005–2014 рр. розрив у кількості придбаних і переданих технологій становить в Україні десятки разів, а на тлі збереження на відносно стабільному рівні переданих технологій (щорічно у середньому у кількості 20–25) щорічна кількість придбаних технологій зростає у 2,5 разу (з 237 до 543 одиниць за

максимального значення 1141 технологій у 2007 р. і 1165 – у 2009 р. [5]).

Подібна глибока асиметрія у кількісних показниках придбаних і переданих за кордон технологій спричиняє і наростання розриву між вартісними обсягами виплат вітчизняними економічними агентами коштів за придбання ліцензійних прав та обсягами отриманих ними роялті від експорту ліцензій і доходів від інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності. Так, якщо у 2008 р. виплати становили 287,2 млн дол. США (4,4 % загального імпорту послуг); у 2009 р. – 259,5 млн (5,7 %); у 2010 р. – 435,3 млн (7,9 %); у 2011р. – 411,3 млн (6,6 %); у 2012 р. – 417,6 млн (6,3 %) [8, с. 206]; то у 2013 р. – 854,2 млн (11,2 %); у 2014 р. – 450,8 млн (7,1 %); у 2015 р. – 301,6 млн (5,5 % відповідно) [2]. У цьому контексті принагідно також зазначити, що наймасштабніші закупівлі іноземних технологій репрезентує не тільки високотехнологічний сектор, але й ті галузі вітчизняного народногосподарського комп-

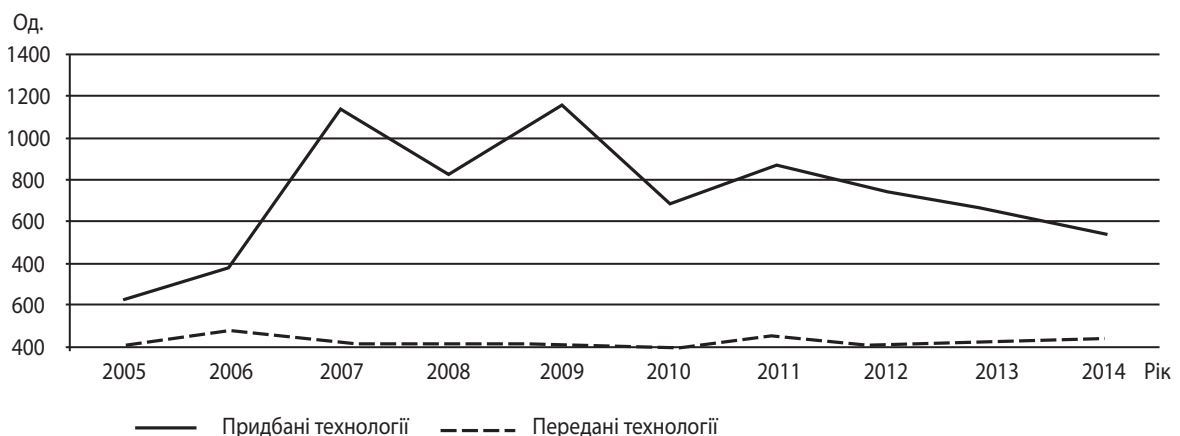

Рис. 2. Кількість придбаних і переданих технологій в Україні та за її межами у 2005–2014 рр., од. [5; 15]

лексу, що традиційно мають розвинені виробничу та наукову бази. Це, зокрема, хімічна та нафтохімічна промисловість, підприємства яких щорічно купують за межами України понад 30 % нових технологій; а також металургійна галузь – близько 20 % відповідно [8, с. 219].

Натомість отримані вітчизняними суб'єктами господарювання доходи від експорту ліцензій та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності, тільки у період 2013–2015 рр. знизились з 97,7 до 50,9 млн дол. США [2], що становить відповідно 0,7 % і 0,5 % сукупного експорту послуг [2]. Це засвідчує наростання технологічної й інноваційної залежності вітчизняних підприємницьких структур від зовнішніх потоків інноваційних і науково-технічних розробок, що гальмує процеси технологічної модернізації національної виробничої системи. Більше того, українські бізнес-структури не тільки не підтримують вітчизняну науку, а ще й у всезростаючих масштабах фінансують науково-технічну діяльність зарубіжних інноваторів. Як результат – Україна нині вже впритул наблизилась до стану неспроможності забезпечувати випереджальний розвиток високотехнологічних й інноваційно-містких виробництв, оскільки ключові її науково-технічні параметри вже давно перебувають за межами порогово-граничних інтервалів.

Додатковий фактор, який поглиблює відрив України від держав-лідерів за рівнем розвитку інноваційного підприємництва, – це структура переданих вітчизняними компаніями за кордон науково-технічних знань. У них домінують «нетто-знання», тобто чисті розробки без урахування внеску виробничих секретів, ноу-хау, інжинірингових послуг тощо. Отже, вітчизняні інноватори по суті передають за кордон повні «пакети» своїх науково-технічних розробок, нічого не роблячи задля обмеження спектра їх комерційного використання з боку своїх зарубіжних партнерів. Крім того, враховуючи доволі обмежені рамки промислового використання вітчизняних технологій, ціни на експортовані ліцензії найчастіше встановлюються на низькому рівні [16, с. 94], що з урахуванням браку у більшості компаній ефективних корпоративних стратегій захисту своєї промислової власності суттєво знижує економічний ефект від продажу ліцензій за кордон і мотивацію бізнес-структур його здійснювати.

Подібна ситуація ще більшою мірою ускладнюється вкрай низьким рівнем патентного захисту вітчизняної експортної продукції на зарубіжних ринках, яка в обхід ліцензійних відносин зазнає несанкціонованого копіювання. Так, уже давно усталилась практика купівлі зарубіжними споживачами вітчизняної продукції військово-промислового комплексу зі здійсненням детального її технічного аналізу та реінжинірингу, а отже, і подальшим налагодженням випуску продукції під новими назвами і торговельними марками. З урахуванням необхідності дотримання державної таємниці, неможливості розкриття й оприлюднення повної інформації про інноваційні розробки у сфері ВПК, а також доволі ускладнених процедур «контрольних закупівель» контрафактних зразків озброєння [17] найбільш конкурентоспроможні вітчизняні винаходи у цій сфері позбавлені на зарубіжних ринках належного захисту від несанкціонованого копіювання. Що стосується інших сфер інноваційного підприємництва, то і тут загальною практикою в останні

роки став масштабний несанкціонований відтік вітчизняних винаходів (так звана «патентна міграція») за каналами «прямого» їх зарубіжного патентування в обхід Державного департаменту інтелектуальної власності України. Про масштаби цього процесу свідчать, зокрема, такі дані: частка «патентної міграції» становить нині від 10 % до 12 % щорічного патентування вітчизняних винаходів [18, с. 79] з найбільшим охопленням інноваційних розробок у сфері медицини, фармакології та ІТ-технологій, систем і обладнання.

Висновок. Резюмуючи вищенаведене, наголосимо, що новітній період незалежного існування України означився непослідовним і суперечливим характером реформування її економічної і політичної систем. Це справило колосальний негативний вплив на масштаби та динаміку розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва, спричинивши значну втрату конкурентних позицій нашої держави у сфері виробництва й експорту наукомісткої продукції, участі у міжнародному трансфері технологій та патентно-ліцензійному співробітництві із зарубіжними країнами. Тож системне розв'язання найгостріших проблем сфері інноваційного підприємництва вимагає реалізації докорінних реформ не тільки в економічній та інноваційно-технологічній, але й політичній і соціальній сферах, зорієнтованих насамперед на імплементацію прогресивних організаційних, економічних та інституційних трансформацій в інноваційній сфері, реорганізацію національної інноваційної системи та нарощування внутрішнього платоспроможного попиту на розробки українських інноваційних компаній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поручник А. М. Інноваційний потенціал України та його реалізація в міжнародному науково-технічному співробітництві. *Міжнародна економічна політика*. 2004. № 1. С. 94–121.
2. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Інформаційні матеріали для слухання з питання «Про стан та законодавче забезпечення фінансування наукової і науково-технічної діяльності». Додаток до листа Держінформнауки України. URL: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=54892>
4. Main Science and Technology Indicators. URL: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MSTI_PUB
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2014 році: стат. зб. Київ: Держкомстат України, 2015. 161 с.
6. Наукова та науково-технічна діяльність у 2015 році: стат. зб. Київ: Держкомстат України, 2016. 199 с.
7. Бобрик В. О. Механізми та інструменти залучення інноваційного підприємництва до процесів інтенсифікації розвитку регіональної економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 19. С. 84–88.
8. Біленький О. Ю., Столярчук Я. М., Галенко О. М., Столярчук В. М. Глобальний ринок інтелектуальної власності: масштаби, структура, інститути: монографія. Київ: Фенікс, 2016. 363 с.
9. Курмаєв П. Ю., Байрамов Е. А. Напрями підвищення ефективності заходів державного стимулювання розвитку інноваційного підприємництва. *Науковий вісник Мукачівського*

державного університету. Серія «Економіка». 2015. Вип. 1 (3). С. 23–28.

10. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік: аналіз, довідка. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0/2-3-adkmu-2015.pdf>

11. Олєфіренко О. М. Комерціалізація інновацій в Україні: передумови та вітчизняні реалії. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 197–202.

12. Strikha M. Science, Technology and Innovation System of Ukraine, June 2015. P. 8. URL: http://ncp.pu.if.ua/events/detail/working_seminar/docs/SCIENCE_TECHNOLOGY_AND_INNOVATION_SYSTEM_OF_UKRAINE.pdf

13. Ткаченко Т. П., Тульчинський Р. В. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2010. № 7. С. 223–229.

14. Паладій М. В. Ефективне використання інтелектуального потенціалу нації – необхідна умова інноваційного розвитку економіки держави. *Наука та інновації*. 2009. Т. 5, № 3. С. 51–54.

15. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2007 році: стат. зб. Київ: Держкомстат України, 2008. 277 с.

16. Дунська А. Р., Локота А. Г. Проблеми та перспективи розвитку міжнародної торгівлі ліцензіями в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. Вип. 12. С. 90–96.

17. Андрощук Г. Захист результатів інтелектуальної діяльності в оборонно-промисловому комплексі України: стан та проблеми // DefenceExpress, 29 грудня 2015 р. URL: <http://defence-ua.com/index.php/publikatsiji-partneriv/223-gennadij-androshchuk-zakhist-rezultativ-intelektualnoji-diyalnosti-v-oboronno-promislovomu-kompleksi-ukrajini-stan-ta-problemi>

18. Андрощук Г. О., Давимука С. А. Міграція інтелектуального капіталу: вплив на економіку та інноваційний розвиток. *Регіональна економіка*. 2015. № 2. С. 65–82.

REFERENCES

Androshchuk, H. "Zakhyst rezultativ intelektualnoi diialnosti v oboronno-promyslovomu kompleksi Ukrainy: stan ta problemy" [Protection of results of intellectual activity in the military-industrial complex of Ukraine: state and problems]. DefenceExpress. <http://defence-ua.com/index.php/publikatsiji-partneriv/223-gennadij-androshchuk-zakhist-rezultativ-intelektualnoji-diyalnosti-v-oboronno-promislovomu-kompleksi-ukrajini-stan-ta-problemi>

Androshchuk, H. O., and Davymuka, S. A. "Mihratsiia intelektualnogo kapitalu: vplyv na ekonomiku ta innovatsiinyi rozvytok" [Migration of intellectual capital: the impact on the economy and innovative development]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2 (2015): 65–82.

Bobryk, V. O. "Mekhanizmy ta instrumenty zaluchennia innovatsiynoho pidpriemnytstva do protsesiv intensyfikatsii rozvytku rehionalnoi ekonomiky" [Mechanisms and tools to attract innovative businesses to the intensification of the processes of development of regional economy]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment*, no. 19 (2016): 84–88.

Bilenkyi, O. Yu. et al. *Hlobalnyi rynek intelektualnoi vlasnosti: masshtaby, struktura, instytuty* [The global intellectual property market: the scale, structure, institutions]. Kyiv: Feniks, 2016.

Dunska, A. R., and Lokota, A. H. "Problemy ta perspektyvy rozvytku mizhnarodnoi torhivli litsenziiamy v Ukraini" [Problems and prospects of development of international trade licenses in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»*, no. 12 (2015): 90–96.

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofits. sait. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

"Informatsiini materialy dlia slukhannia z pytannia «Pro stan ta zakonodavche zabezpechennia finansuvannia naukovoi i naukovo-tekhnichnoi diialnosti». Dodatok do lysta Derzhinformnauky Ukrainy" [Information materials for hearings on the issue «On condition and legislative provision of financing of scientific and scientific-technical activities». Annex to the letter Sasi of Ukraine]. <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=54892>

Kurmaiev, P. Yu., and Bairamov, E. A. "Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti zakhodiv derzhavnoho stymuliuвання rozvytku innovatsiynoho pidpriemnytstva" [Directions of increase of efficiency of measures of the state stimulation of innovative entrepreneurship]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, no. 1 (3) (2015): 23–28.

"Main Science and Technology Indicators" http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MSTI_PUB

Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2007 rotsi [Research and innovation activities in Ukraine in 2007]. Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy, 2008.

Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2014 rotsi [Scientific and innovative activity in Ukraine in 2014]. Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy, 2015.

Naukova ta naukovo-tekhnichna diialnist u 2015 rotsi [Scientific and scientific-technical activities in 2015]. Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy, 2016.

Olefirenko, O. M. "Komertsializatsiia innovatsii v Ukraini: peredumovy ta vitchyzniani realii" [Commercialization of innovation in Ukraine: preconditions and domestic realities]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 6 (2016): 197–202.

Paladii, M. V. "Efektyvne vykorystannia intelektualnogo potentsialu natsii - neobkhidna umova innovatsiynoho rozvytku ekonomiky derzhavy" [Effective use of intellectual potential of the nation is a necessary condition of innovative development of economy of the state]. *Nauka ta innovatsii vol. 5*, no. 3 (2009): 51–54.

Poruchnyk, A. M. "Innovatsiinyi potentsial Ukrainy ta yoho realizatsiia v mizhnarodnomu naukovo-tekhnichnomu spivrobotnytstvi" [Innovation potential of Ukraine and its implementation in the international scientific-technical cooperation]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 1 (2004): 94–121.

"Stan rozvytku nauky i tekhniki, rezultaty naukovoi, naukovo-tekhnichnoi, innovatsiynoi diialnosti, transferu tekhnolohii za 2015 rik" [The state of development of science and technology, results of scientific, scientific-technical, innovation activities, technology transfer for 2015]. <http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0/2-3-adkmu-2015.pdf>

Strikha, M. "Science, Technology and Innovation System of Ukraine, June 2015" http://ncp.pu.if.ua/events/detail/working_seminar/docs/SCIENCE_TECHNOLOGY_AND_INNOVATION_SYSTEM_OF_UKRAINE.pdf

Tkachenko, T. P., and Tulchynskiy, R. V. "Rozvytok innovatsiynoho pidpriemnytstva v Ukraini" [Development of innovative entrepreneurship in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»*, no. 7 (2010): 223–229.